

in Noričanov Plini in Caesar. Iz slednjega se očitno vidi, da Noričani niso nikdar Celti bili, on pravi: (Bellum. gall. I. cap. 2. 45.), da so Boji Norejo prevladali in Noričane v svojo zavezo vzeli. Boji pa so Celti, ki niso pred letom 388—382 čez Rajn prišli. Tako so že mogli drug narod ali prvotne stanovnike v noriških planinah najti, kateri po nikakošnem niso mogli Kelti biti, ker Kelta pred rečenim časom ni bilo čez Alpe in Rajn ¹⁾. Predkeršanski pisatelji imena Norikum ne poznajo. Dalje prica Dio Cassi (LIV. lib.), da so Panonci z Noričani vred rimske pokrajine napadali; to vzajemno občenje kaže na ožjo sorodnost. Neceltičnost njihova se bode pri pretresu zgodovine Toriščanov jasnejše pokazala; prej pa hočemo djanja in nehanja, srečo in nesrečo Noričanov pregledati.

Noričani so dolgo časa samostalni pod svojimi vladarji živeli. Caesar (Bell. gall. I. 18.) in Strabon (VII.) njihove vladarje imenujeta kralje ²⁾; ali gotovo so bili knezi, vojvodi, župani, ker poznamljenje kralj ni slovensko. Noriška zemlja se je, kakor rimska provinca velela „regnum noricum“ (Vellej Pater. II. 909. Sveton. Tib. XVI. glej tudi: Katančič Accolae Istri I. 328.) in Noričani so z Rimljani pred podjarmljenjem v prijazni tergovalski zavezi živeli. (Strabon IV. VII.) To prijazno zavezo poterjuje tudi ta okolščina, da so Noričani Rimljanom, ko so Cimbri in Teutoni hteli nad Rim planiti, mirno skoz svojo deželo do Noreje s svojimi vojskami iti pustili, kjer so jih Cimbri in Teutoni leta 112. pred Kristovim rojstvom neusmiljeno potolkli. Norikum je samostalen ostal do časa Tiberijevega. Ko pa so Rimljani pod Tiberijem in Drusom sosedne južne dunajske pokrajine bili podjarmili, so tudi celó naravno svobodne naše planinčarje navaljati začinjali, ker niso terpeti smeli v sredini svojih pokrajin samostalnega slobodnega naroda.

Tako so Noričani okoli leta 13 pred Kr. po kervavih bojih in med junaško brambo po imenovanih vojskovodih in Publiu Siliu v treh ali štirih mescih rimski oblasti podverženi (Strabon IV. Dio Cass. LIV. 20.) in v rimsko cesarsko provinco spreliti bili, ktero je poseben „procurator noricus“ opravljal (Tacit Annal. 63.), in v kateri je zmiraj velika vojaška truma za posadko bila, posebno „legio II. italica in Ala Betasorum“.

Že ta okolščina je močen zgodovinski dokaz, da Noričani in Panonci niso Kelti bili, ker so v njih zemlji keltiški legionari ležali, tako belgiška Betasov v Solvi in Sikambrov v današnji Budi. Rimljan se je ravnal po tisti politiki, po kateri se ravnajo vsi vladarji, ki imajo narode mnogoverstne národnosti pod svojim žezlom, in za tega voljo národnih regimentov niso doma

Italci. Tako se današnji dan vojaške trupe tako zvanih poddedovanih nemških dežel Austrije velijo nemške, čeravno večidel obstojijo iz Slovanov. Tudi poziv na Veleja Paterkula, kateri stari Karnuntum mesto noriškega kraljestva in keltiško imenuje, zgubi svojo dokazavno moč, če premislimo, da so Kelti po mnenju učenega Georgia (Alte Geograph. II. razd. I. zvezek stran 237.) leta 58 pred Kristovim rojstvom v Norikum privihrali, in, kakor smo že rekli, kraj Dunaja doli do Tise se naselili. Znaló je tedaj zares biti Karnuntum keltiško mesto, kakor sta Celovec ali pa Maribor nemška, čeravno na slovenski zemlji stojita. ¹⁾ Livi preseljevanje Keltov postavlja v leto 600 pred Kristovim rojstvom; ali to je zmota. Dioniz Sicilijanski nam lepo pripoveduje, kdaj so se Kelti čez Hene in Rajn vzdignili, in naj bolje veljavno je to, da Herodot, ki se je že leta 428 pred Krist. rodil in je vse narode v Tracii in Grecii poznal, nič še od Keltov ne vé. Kakor smo še večkrat rekli, je ostroumni Niebuhr kritično dokazal, da se je Livi zmotil v določbi časa. — ²⁾ Caesar (Bellum gall. I. cap. 53.) imenuje enega noriškega kralja po imenu in pravi, da se je velel Vocion; njegova sestra je bila žena svevskega kralja

puščali. Razun taljanskih legionov in kohort in razun galiških so bile tudi traške in asturske ¹⁾. Naši noriški vojaki so bili zunaj domovine svoje v Italii, v Germanii in Gallii, zato so častje svojega Belboga ²⁾ tje prinesli in tam njemu v čast spomenike postavljali, kakor so gališki v Dalmacii svojemu Taranu gromovniku. Proti germanskim divjim narodom na noriški meji so Rimljani posebno brodovje na Dunaju postavljali, tako v Komageni, Arelapu, Laureaku (Notit. imperii occid. str. 129.), kjer so veliko število kolonij, municipij in kastelov ustanovili. Pozneje je zemlja Noričanov v več malih pokrajin razdeljena bila, kakor v Noricum mediterraneum, ripense, montanum, in je bila postavljena pod „dioecesis Illyrica“ in „prefectura italica“. (Not. imper. orient. 7. in occid. 5.) (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Izhodno ali baltiško morje.

Treba je zdaj, ko Angleži in Francozi hudo vojsko pripravljajo zoper Ruse, vsakemu časnikarju bolj natanko poznati tiste dele sveta, na katerih se zna silen boj vneti. Tu sem spada tudi izhodno ali baltiško morje (Ostsee ali Baltisches Meer).

Se vé da natem morju nimajo Turki nič opraviti, ker Turčija je deleč deleč od tega morja. Če, na priliko, položimo zemljevid Europe pred-se, je doli v jugu in na desno černo morje s turško in rusovsko okolico, deleč gori in na levo pa je izhodno ali baltiško morje.

Brali smo, da je jadrano že več mogočnih angleških bark proti baltiškemu morju, za katerimi pridejo tudi francozke. Vprašal bode zdaj marsikdo: kako so prišle omenjene vojne barke v izhodno morje? in kaj hočejo tam deleč preč od turške zemlje? čmu pošiljajo Angleži in Francozi vojsko tudi na to morje, ker že na črnem morju je velike bark Turkom na pomoč?

Da vse to bravcem jasno bode, je treba svet enmalo bolj natanko poznati.

Pred nosom tako rekoč leži Angležem in Francozom severno morje (Nordsee), ktero, ker leži med Angležkim, Holandskim, Nemčijo, Danskim in Norvegiškim, se tudi imenuje nemško morje. Iz severnega morja pa se pride skoz tako imenovani Eiderski ali slešviško-holstajnski kanal naravnost na baltiško morje.

Izhodno morje omejeno z bregovi Nemškega, Pruskega, Danskega, Švedskega, Norvegiškega in Rusovskega, je okoli 200 nemških milj dolge, in do 48 milj široko; z zatokoma finiškimi in livoniškimi vred meri 7000 štirj. milj. Če se barke peljejo po izhodnem morji in se obernejo na desno, pridejo v ožji konec, ki se finiški zatok imenuje, in zdaj so že popolnoma na rusovskem svetu in ne delječ od Koróne (Kronstadt), ki je močna terdnjava in poglavna luka vojnih rusovskih bark. Pa tudi Petrograd, prvo in stolno rusovsko mesto, leži pri iztoku Neve v to morje.

Voda tega morja je zlo merzla, čista in manj slana; zamerzne tako, zlasti v nekterih krajih, da skozi 3 ali 4 mesce ni moč barkam jadrati po njem. Rusovske barke se bojo nek letos komaj pred majnikom zamogle spraviti iz ledú. 40 rek se izliva v izhodno morje, ktero

Ariovista. Vocion je toliko kot Botion, Bocion, Botius, ktero ime pogostoma na noriških rimsko-slovenskih kamnih nahajamo in pomeni Vulvius; vzeto pa je to ime iz Zivatovih phalorgij častja lingamovega. — ¹⁾ To poterjujejo naptisi na rimskih kamnih, kateri se lahko pri Gruteru poiščejo. — ²⁾ Različnost celtiškega Beala, Beli-ta, Belatukadra od slovenskega Belina, Belena bode mo v posebnem članku ob svojem času dokazovali. Pis.

pa sploh ni čez 20 sežnjev globoko. Otokov na tem morji je veliko, ki so deloma lastnina Dancov, Švedov in Rusov; Prusi imajo otok Rügen. Kupčijskih bark se vozi vsako leto tisuč in tisuč iz severnega morja v izhodno, in iz izhodnega v severno.

Zdaj se bližajo vojne barke Angležev in Francozov temu morju, po katerem jim je pot odprta na Rusovsko, in posebno v njih prvo vojno luko v Koroni. Namen zedinjenih vlad je očiten; tudi od te strani, kadar se vojska začne, hočete strahovati rusovsko silo. Kaj bode izid te vojske, le sam Bog vé; to pa je gotovo, da je Rusom sovražnik od te strani zlo nadležen in nevaren, in da tedaj rusovska vlada vse žile napenja, da bi na tem morju posebno močne vladi, Danska in Švedska, se vèdile tako, kakor želi rusovski car; ali tega dosihmal še ni dosegla.

Po vsi pravici so tedaj oči sveta obrnjene tudi na to stran — deleč preč od Turčije.

Slovanski običaji.

Ženitovanje v Dalmaciji poleg turške meje.

(Dalje.)

Ko pridejo pred hišo, zagromijo topi, svati streljajo iz pušk, snahe pa in dekleta jih prepevajo v kolu po redu tako:

Starašina gospodine dobro došli!

Z vami došla dobra sreča in gospodin Bog!

Kdor bi vam htel nahuditi, ne daj mu o Bog!

Na hišnem pragu ji pride svekerva na proti in založi ji trikrat meda z žlico v usta; potem ji podá od rodbine kako možko dete, ki ga po trikrat od zemlje povzdigne, poljubi in mu daruje robec, ki je za tega voljo od doma prinesen bil. Na to ji da v roko pjat (pladenj) pšenice, in z njo sipa na vse strani. Ko potem stopi z desno nogo v hišo, se poje sledeča pesmica:

Naša snaha častita ti došla,

U dvore je srečo nam prinesla. itd.

Stopi nevesta z deverom v svojo sobo, pridejo iz hiše in od rodovine snahe in dekleta, pa se poljubijo. Svati se vsedejo za mizo, kjer je komu mesto, in počnejo piti rakijo pripovedaje domačinu in drugim, kako so jih pri nevestinih lepo dočakovali.

Tu poda starašina prineseni dar staremu svatu, ki je doma potrebne reči oskerboval.

Med tem se nosi jélo na mizo. Navadne jéla so ondi na piru (ženitnini) sledeče: 1) laško jaglo (rajž), 2) kuhana govedina in kuretina, 3) peršuti (svinski) kuhani in nekuhani, 4) pečenje bravsko, večidel ovčje, 5) sir. Tu se po vsaki jédi pije in vojvodom, kakor poprej pri nevesti, napija; poleg tega se tudi napija v slavo božjo. Sred obedi pristopijo k mizi snahe in dekleta, pa začnejo svate prepevati počemsi od popa, ako je pri mizi takole:

Žarko sonce na izhodu sjalo,

Skozi okna na mizo je grelo,

Vse je svate po redu ogrelo.

Biserna brada, sreberna čaša,

Biser se kruši, u čašo pada,

Vsakega glava cekina veljá.

Popova glava tri grade veljá.

Čast da ti je, naš duhovnik!

In vino rudeče!

Popij in to in drugo,

V dravje ti bilo dolgo!

Tako se poje poredoma vsim. Nato začnejo tudi možki okoli mize sedeči peti:

Kaj se tiho ovo pije vino?

Ovo vino nije ukradeno,

Več je ovo vino kupovano

Za bele grošiče in cekine.

Pri jédi dozivajo svati devere, ki so z nevesto posebi v sôbi, jih vprašajo, kako so, ali so kaj z nevesto veseli, z jelom in pilom zadovoljni.

Kadar se prinese pečenja na mizo, pokliče starašina dévere, naj nevesto k mizi pripeljajo na dobro molitvo. Déveri dovedeno snaho namestijo v čelo mize z ženinom poredoma, in oba prevesijo preko glav z otiračem, in tako stojita, dokler jima vsi po redu ne dajo

dobre molitve na priliko onih, kakor so jim se dale v nevestini hiši. Po overšenih dobrih molitvah vzame zopet déver nevesto za roko, svati vstavši pa pojejo:

Terda ti je vojvodina zaseda, zaseda,

Ne bi mu je motna voda zanesla, zanesla

Še manje pa turška busa razbila, razbila.

Dokler se pesmica ta nekolikokrat ponavlja, poliva nevesta vsim svatom, in vsim ki so za mizo bili, nad umivalnico roke ter jih umivajo, déver pa derži poleg nje otirač, da se oterejo. Vsak si roke umivši verže v vodo kak dnar, ali pa kaj od zlata ali srebra. To je vse nevestino, in se polivačina zove. Umivši se zapalijo svati na dolgih kaneših lule, pa stopivši v kolo igrajo popevaje dva po dva:

Skoči kolo, da skočimo,

Da bi nama u čas dober,

Nas' mu bratu domačinu

Z vso gospodo naokolo! itd.

(Konec sledí.)

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Pole v Istrii. (Konec.) Ta uzrok današnje revnosti Istrije je že dolgo časa znan, zavoljo tega se je tudi že govorilo, da bodo se tudi v Istrii gojzdi nasejali, kakor se namerja to storiti na Krasu. In kako se ima to napraviti? Nasvet nekterih je nek le-ta: „ker je Istrijan len, pravijo, je treba naseliti poljodelcov in kmetovavcov iz Nemškega; Nemeč je čeden, marljiv; on bi se tega naselstva veselil, samo da se pustí nekoliko let brez davka; celò dobro bi bilo, ako bi se mu dalo iz perva majhno plačilo, da bi bil v deržavni službi kakor ogleda mladih gojzdov; čez nekoliko let bi se mu plačila vzele, pa dalo bi se mu malo zemlje za njegov živež; s tem bi si pripomogel naselnik, in bi od nemarnega rojaka še kaj nakupil, da bi za malo let tako živel kakor v svoji deželi. Da bi pa tudi naselnik ne padel v nemarnost in v neumnost, in zato ker naše brodstvo ima biti osnovano po nemško, bi bilo treba učiniti učilnice nemške, v ktere bi mogli ne samo otroci naseljenih Nemcov, ampak tudi otroci Istrijanov hoditi, tisti pa, katerih ne bila bi volja se učiti inostranskega jezika, bi se kaznovali v denarju in v drugih rečéh, da bi bili prisiljeni se učiti. Da bi pa vse to šlo bolj od rok, bi morali vsi mladi domači k mornarstvu iti; sej so naši Istrijani naj bolj pridni mornarji, ker so, za tako reči, na morju rojeni, zato bi se lahko zgodilo, da bi nekteri svoje zemljiše prodali in se naselili na bregu morja, ker lepo sinje morje s svojimi šumečimi valovi vabi Istrijana na se; on bi ga poslušal, in v sredi nove Istrije bi živel ptujec kakor v svoji hiši domači, in to bi se dalo napraviti, po zgorej rečenem načinu v poldrugem času človeškega življenja“ (?!). —

Tako se je govorilo, da ne rečem, blodilo o povzdigi Istrije. Da bi take zmislili kadaj poterdila modra vlada, se ni nikomur bati, ker ona dobro vé, da za naselnike je pripravna le velika rodovitna zemlja, ktera neobdelana leži zavolj pomanjkanja umnih delavcov. Na pustí in dosto obljudeni zemlji morajo pomočki za povzdigo gospodarstva vsi drugačni biti, kakor z ptujimi naselniki spodriniti domače in začenjati pogojzdevanje, od ktereга nobeden ne vé: ali se bo in kako se bo sponašalo. Gotovo tedaj smemo take pravlice vreči med šaro praznih domišlij. Kuk.

Iz Senožec 19. marca. Prerok v Jolsvi se ni v vsem zmotil. Sever in suša sta si podala roke, imamo prahu dovolj, vode pa malo. Zima je lepa; zemlja v sladkem miru počiva; oj, da bi o pravi dóbi lepo zelečila in plodna bila! Nadjamo se dobre letine; do tistihmal nam bo pa le up še štiri grenke mesce preživetí pomagal. Beračev je sadaj več kot zvezd na nebu; če-